
УДК 821.161.2-1:81'37:159.942.3

Г.В. Дядченко

Сумський державний університет, м. Суми

ЕМОТИВ СЛЬОЗИ В УКРАЇНСЬКИХ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ кінця ХХ — початку ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті простежено динаміку образної парадигми із лексико-семантичним центром «сльози» у мові української поезії кінця ХХ — початку ХХІ ст. Окреслено тенденції щодо зовнішньопортретного (епізодичний вияв) та психоемоційного моделювання образу людини-сучасника. Доведено текстотвірну продуктивність семантичного рівня образотворення з лексемою сльози. Проаналізовано текстовий розвиток образних парадигматичних рядів сльози → прикраса і сльози → зброя. Підтверджено, що інтегральною семантикою для більшості розглянутих образних структур є значення 'душевний біль', 'страждання'.

Ключові слова: *образна парадигма, лексико-семантичний центр, зовнішній портрет, психоемоційний портрет, образний парадигматичний ряд, оцінність.*

Український літературний процес кінця ХХ — початку ХХІ ст. креативно різновекторний та естетично неоднорідний. Диференційні риси, що вирізняють цей етап на загальному тлі розвитку національної поетичної мови, — це насамперед відмова від узвичаєних образно-естетичних канонів, підкреслене позиціонування необмеженої свободи творчості, провокативна викличність вербалізованих тем і мотивів. У текстах вони мають вияв в образній та мовновиражальній розкутості, яка часто межує з естетичним деструктивізмом: «письменники кінця ХХ — початку ХХІ ст. мають інше бачення естетики мови (зокрема її діалектних, розмовних, просторічних елементів), ніж на початку ХХ ст. Вони по-іншому сприймають і трактують, освоюють національну словесну традицію, ніж шістдесятники, для яких опертя на попередній лінгвокультурний досвід, послідов-

© Г.В. ДЯДЧЕНКО, 2019

не звернення до нього — одна з визначальних засад концепції художнього мововираження. Власне, з огляду на специфіку естетичних параметрів мовотворчості постмодерністів становить знаковий фрагмент української літератури, відчутний і для історії літературної мови» [17].

Креативну настанову на формування нового мовно-естетичного канону послідовно простежуємо в текстовому розвитку образної парадигми «сльози». У ньому органічно поєднано стилістично неоднорідні одиниці, традиційно-поетичні й індивідуально-авторські, новаторські образні засоби. Зокрема, на тлі активного вживання узвичаєних у поетичному вжитку епітетних сполук *дівочі сльози*, *гіркі сльози*, *гарячі сльози*, образної прикладкової структури *сльози-роси* у поетичних текстах кінця ХХ — початку ХХІ ст. фіксуємо оказіональні метафори *півока сльози*, *сльози мумій*, *сльози мімози*, *дорога сльози*, авторські порівняння *достеменна як сльоза*, *дрижить, як зсушена сльоза* тощо: *сльозами мумій постане океан. / Чи я повірю в Вас, бездонну і солону, / коли на мене плюне омріяний Йордан* (Федорак: 36); *мені / в око затекла сльоза мімози...* (Там само: 122); *я повім коханій так: / ти — достеменна як сльоза / найтонша лагідна лоза / ти — океан для корабля* (Андрухович: 5); *Пливе, пливе, пливе, пливе / над морем вечір — злотий змій, / зірок тремтливе дубль-ве / вінчає постать... / Посох мій / дрижить, як зсушена сльоза* (Федорак: 15); *Як поїзди за поїздами. / Проходять тихо поміж нами / Дороги світла і сльози* (Савка: 45); *Тут — півока сльози: / меланхолія мліє в бузках...* (Римарук: 85).

Наголошуючи на тяглоті української поетичномовної традиції вживання прикладкової сполуки *роси-сльози*, дослідники акцентують на стійкому асоціативному зв'язку між цими поняттями, які в сукупності передають настрій елегійної зажури [16]. Пор.: *Та віджену роси-сльози дівочі, / Гляну на зіроньки, мов тобі в очі!* (Лук'янова: 45); *Ой Зелені трави, не шуміте, / Роси-сльози, серце не кропіте. / Роси-сльози серцю — як отрута. / Зелені трави і рута* (Ромен: 92); *роси-сльози тужливі засинили в душі* (Стоян: 93).

Основна сфера актуалізації образу *сльози* у поетичних текстах — мовоопис внутрішнього світу, психоемоційного стану людини. Значення 'душевні переживання людини' — це об'єднувальна диференційна архісема для однойменної образної мікропарадигми. Натомість метафоричні структури, що формують мікропарадигму «зовнішній портрет», менш численні й часто пов'язані з явищем семантичного зсуву, коли фізичні відчуття (зорові та смакові) асоціюються із психічними переживаннями людини.

Тяглість і водночас динамічність розвитку національної словесної традиції засвідчують епітетні моделі опису психоемоційного портрета людини. В образній парадигмі з лексико-семантичним центром *сльози* вони представлені й фольклорно маркованими епітетними характеристиками (*сльози — гіркі, солоні, гарячі, пекучі, тихі, важкі, смутні*), й виразно індивідуальними, сучасними (*ртутні, гіржаві, гіркотні, загуслі, незмиті*). Однак це компоненти мовоопису важких, болісних почуттів та

емоцій, складних психоемоційних станів і ситуацій. Пор.: *Сльоза соло-на*. / *Спогади — як хвилі*. [...] *Відчай самотності*. / *Неприспані тривоги* (Гураль: 81); *Сльози пекучі запалюють тишу* (Ромен: 95); *Тут кожна тінь від-лунює тобою*, / *Шовкова тиша згадує тебе*, / *Мовчить про тебе вістря голубе* / *Блідої свічки тихою сльозою* (Федорак: 26); *зрощую сад / а він ви-ростає / одним баобабом / скажіть-но на бога / кому баобаб / а то в мене ще кілька зерен / що зійдуть / під зорею / сльозою / незмитою* (Савка: 67).

Увиразнення емоційної напруженості описуваних емоційних станів умотивовує поєднання образу *сльоза* (*сльози*) та епітетів із кваліфікативною семою 'великий'. Зокрема, це однойменна характеристика *велика сльоза*: *І тільки прадід, кров'ю поділившись, / Віддав мені краплину Твого Суму, / віддав мені Сльозу Твою Велику, / Щоб я / дитиною не вмер* (Гриценко: 215); *брате кайн ця сльоза велика / на твоїй неголеній мармизі* (Андрухович: 58), а також різноструктурні метафори, які гіперболізують емотивний зміст висловлюваного: *Щасливішої жінки немає! / Цілий Все-світ в сльозі на щоці* (Ромен: 73); *На осіннім пероні / чекає вже потяг, / Слів нема. / На півнеба — загула сльоза* (Там само: 11).

Оновлення епітетної парадигми негативних психоемоційних станів у мові української поезії кінця ХХ — початку ХХІ ст. пов'язане зі збагаченням корпусу традиційних означень *важкі, гіркі* (зафіксовано також контекстуальні варіанти *гіркотні, гіркові*), *нестерпні, пекучі* тощо індивідуально-авторськими епітетами *ртутні* 'подібний чим-небудь (кольором, вагою, рухливістю і т. ін.) до ртуті' (СУМ VIII: 890), *свинцеві* 'який здається значним вагою внаслідок утоми, слабкості і т. ін.; важкий' (СУМ IX: 72): *Збирала Смутки, мов горіхи, / Пекла щоку важка сльоза* (Ромен: 57); *Дошкинки щему пізньомедом / В гірку сльозу живицею влились; Тріпоче серденько, сам біль чайний, / Змахну сльозу гіркотну крадькома* (Там само: 151); *І сприсне сліз гіркових глибина / Нектарно, світло, сонячно і свято / Твій зоряний імунodefіцит* (Бондар: 14); *бачив наскрізь все: мене і всі мої неврози... / так само лив в душі свинцеві сльози* (Хухра: 139). Часто вони є компонентами однієї поетичної синтагми: *Твої думки про щастя — / мої важкі і ртутні сльози / по сірому асфальтові лиця* (Симоненко: 58). При цьому базові для прямого значення прикметників семи 'смак' (*гіркий, солоний*) чи 'вага' (*важкий, свинцевий*) у семантичній структурі поетичних епітетних сполук нейтралізуються й заміщуються визначальними для переносного значення емоційно маркованими семами 'плач', 'сум'.

У контекстах, які описують пригнічений психологічний стан ліричного героя або ж емоційну напруженість ліричної ситуації, в якій він перебуває, дію *заплакати, плакати* художньо окреслюють динамічні метафоричні характеристики *сльози капують* [з очей], *сльози течуть, ковтати сльози, витирати сльози, зійти сльозами (сльозою)* тощо. Пор.: *Ми всі готові хоч на смерть, мов посполите рушення, / і сльози капують з очей гицлів та шандарів* (Андрухович: 23); *Титан, як «Marlboro», згорів би, / Та сльози котяться з землі, / А їх зібрати й помагати / Каріатидам підпирати!* (Федорак: 176); *І постарайтесь, я вас дуже прошу, / щоб явір тихі сльози ви-*

тирав, / щоб небо, нахилившись, наслухало, / щоб завше був натхненний соловій (Андрухович: 4). Експресивність таких мовоописів посилює їх ускладнення оказіональними негативно маркованими епітетами *приторний* (у значенні ‘нудкий’, *тягучий* ‘липкий, в’язкий, який тягнеться від дотику’ (СУМ Х: 342), пор.: *Вдавилась криком я / і вже не в змозі / ковтати приторні / тягучі сльози...* (Ляшенко: 42).

У поєднанні з дистрибутом *сльози* епітет *позолочений* ‘покритий позолотою, прикрашений зовні’ (СУМ VI: 826) через конотацію штучності стає характеристикою негативних моральних якостей людини: *позолочені сльози течуть від солодкого дійства / роззолочене слово летить з наквацьованих уст* (Андрухович: 58).

Болісне усвідомлення граничної самотності людини в моменти складних душевних переживань вербалізує генитивна метафора *мури сліз*, пор.: *музика ледве засніжена / за теплими мурами сліз* (Москалець: 34).

Унаслідок контекстного поєднання антонімічних образів *сміх* і *сльози* постають уже узвичаєні (*сміятися гіркими сльозами*) й оказіональні (*сльоза розійдеться дрібушками сміху*) оксиморонні описи суперечливих емоцій та відчуттів: *посипавши ноги попелом / сміюся гіркими сльозами* (Пантюк: 4). За внутрішньою формою такі авторські образи виразно тяжіють до фразеологізму *сміх крізь сльози* — ‘стан, при якому під удаваною веселістю криються невдачі, переживання і т. ін.’ (ФСУМ II: 835).

Показові енантіосемійні явища спостережено в різноструктурних метафоричних контекстах, образне значення яких виформовується завдяки поєднанню емотива *сльози* та прикметників чи іменників із змістотвірними семами ‘холод’ і ‘тепло’. Це засвідчують, зокрема, протилежні за семантикою епітетні сполуки *скрижанілі*, *холодні сльози* і *гаряча сльоза*, *пекучі сльози*: як вербалізатори спільної гіперсеми ‘страждання’, вони входять у ядро однойменного асоціативно-семантичного поля. Водночас, на нашу думку, образам із семами ‘холодний’, ‘крижаний’ властивий більший ступінь експресивності, що простежується в мовоописах таких негативних психологічних станів, як розпач, відчай тощо. Пор.: *Спливуть / Підмосковні сніги аж до Росі. / І підземнії ріки знесуть / Скрижанілі / вкраїнській / сльози* (Крикуненко: 19); *Холодні сльози, мов кришталь, / за сонцем карооким / Стікають в ніч* (Ромен: 44); *За вузьким тюремним віком — / Слід на небі холодних сліз* (Кіяновська: 83). Негативну експресію увиразнюють метафоричні текстові кореляти *підмосковні сніги — скрижанілі вкраїнській сльози*; *тюремний вік — холодні сльози* тощо.

Натомість експресивність метафор із семою ‘тепло’ пов’язана з вербалізацією мотивів душевного й фізичного болю: *Я серце сонцем скупане / несла мій пане [Л. Р.] / (сльозою гарячою крапане)* (Ромен: 177); *Не відпускай! / Скажи, любиш? / Залишусь! / Сльози пекучі запалюють тишу* (Там само: 95); *Візьму й зігрію сльозинку / в долоні, — / Забринить, закипить, пальці / обпече* (Сітало: 24). Остання ілюстрація засвідчує інтенсифікацію значення душевного болю в розгорнутому ампліфікаційному дієслівному ряді *забриніти*: «перен. Почати виражати що-небудь» (СУМ III:

28) — *закипіти* «3. перен. Починати проявлятися з великою силою, ставати дуже бурхливим. [..]. 5. перен. Наростати з великою силою (про почуття)» (СУМ III: 143) — *обпекти* «3. перен. Раптово і сильно діяти на кого-небудь, змушуючи зазнавати якогось гострого відчуття; вражати, приголомшувати» (СУМ V: 556). Визначальним для інтерпретації цього поетичного контексту є також значення ідіоми *закипіли сльози* — «виступають (виступили) сльози від сильного переживання» (СУМ III: 143).

Поетичну динаміку лексико-семантичної парадигми із домінантою «сльози» засвідчує також розвиток образних парадигматичних рядів *сльози* → *прикраса* (засвідчує тяглість народнопісенної традиції в мовомисленні поетів) і *сльози* → *зброя* (оприявлює індивідуальні стилістичні пошуки авторів).

Образний парадигматичний ряд *сльози* → *прикраса* підтверджує і тяглість народнопісенної та художньо-літературної традиції в мовомисленні сучасних поетів, і водночас її відкритість до оновлення. Наприклад, безумовну мовно-естетичну спадковість виявляємо у функціонуванні образу *сльози-перли* — назви циклу трьох віршів Лесі Українки («Сторонньоко рідна, коханий мій краю!», «Україно, плачу слізьми над тобою», «Всі наші сльози тугою палкою»), що був присвячений І. Франкові. У сучасному вимірі це «одиниця поетичного словника, яка фіксує нерозривність зв'язку традицій національної словесності та сучасного поетичного мовомислення і зумовлює історично-культурну поліфонізацію поетичної мови» [18: 84].

Натомість оказіональними, такими, що засвідчують предметність художнього мовомислення авторів кінця ХХ ст., є контекстні поєднання емотива *сльози* з номінаціями *намистина* «одне зерно намиста» — *прикраси з перлів, коралів, різнокольорових камінців* (СУМ V: 128), *смарагд* «коштовний прозорий камінь яскраво-зеленого забарвлення» (СУМ IX: 395), пор.: *прошу / жалощів / не сплю / намистини-сльози / розпродую / від себе городами / тікатиму / в чужій радощі* (Бурковська: 23); *На Ваших грудях / Приб'ю, мов щит, / свою сльозу-криштал* (Ромен: 134); *Холодні сльози, мов криштал, [..] Стікають в ніч* (Там само: 44); *Але всі рани зажили, / смарагдами всі сльози стануть, / коли цілунки проженуть / слова олжі — поза вустами* (Андрухович: 9).

Компоненти образно-парадигматичного ряду *сльози* → *зброя* засвідчують активний пошук індивідуальних засобів вербалізації значення «сильне душевне страждання». Цю тенденцію підтверджує, наприклад, образна прикладкова структура *сльози-кулі*: *Се хвилини прощання? / Це — розстріл, / Сльози-кулі застрягли в душі* (Ромен: 93). У поєднанні з метафоричним предикатом *застрягли в душі* вона стає одиницею вербалізації художніх мікротем «завдання морального болю», «спричинення важких душевних ран».

У цій значеннєвій площині актуалізуються також епітетні сполуки *червоні сльози, криваві сльози* «гіркі, невтішні сльози» (СУМ IV: 338), *чорно-криваві сльози: Втомлені червоні очі. Червоний вітер. / Червоне сонце.*

Червоні сльози. / Червона земля. Червоні квіти — / Червоний, чирвовий козир! (Сітало: 73); *Коли біжать довкруг арени душі — / Усі окремо, як персти, самі, / Зринає птах у золотім ярмі, / Якусь любов у небесах відчувши. / Його обличчя у сльозах кривавих, / Його ім'я — Той, Хто Прокляв Едем* (Федорак: 41); *Не вірити осені чорно-кривавим сльозам. / Справляють дощі пахиду — коби по чужому / І йдуть через гори брати, довіряючи псам / шукати у мокрому листі стежину додому* (Савка: 63).

Позитивно-оцінне осмислення емотива *сльози* спостерігаємо в контекстах із змістотвірними семами 'прозоріння', 'світло', 'святість', 'цінність' тощо. Зокрема, позитивно конотованими є образи, прагматично підпорядковані вербалізації мотиву духовного прозоріння: *з амвона сльози мовчу я — / відпущений гріх* (Федорак: 13); *Краплі живиці / затвердли йому в очу — / ти їх нарік всевидючими, / ти з них витиснув сльозу золоту, / ти сказав, що вона священна* (Римарук: 51). Очевидно, що позитивну оцінність поетоніма *сльоза* визначає його контекстне поєднання з іменником *амвон* «підвищення в церкві перед царськими вратами, з якого виголошуються проповіді» (СУМ I: 38), прикметниками *золотий* «перен. дуже цінний, вартий поваги» (СУМ III: 681), *священний* «який має божественну силу. // Який є предметом релігійного поклоніння. Який глибоко шанують; дорогий, заповітний» (СУМ IX: 106).

Катарсичну властивість сліз, їх здатність приносити полегшення, душевне очищення у поетичній мові естетизують епітетні конструкції з домінантними семами 'прозорість', 'чистота': *Ті очі долу... / Що відкрилось їм / У передсмертнім / мороці страшнім? / Осяє тайну чистая сльоза: — / Вони / в безодні / взріли небеса* (Крикуненко: 20). Значення непрозорості, що домінує в семантиці прикметників-кологативів *вапняний* «кольору вапна, тобто білого» (СУМ I: 290), *брунатний* «коричневий; темно-жовтий» (СУМ I: 241), зумовлює зниження оцінності, опобутовлення поетоніма *сльози*, пор.: *Вапняні сльози на червоних пиках, — / Селяни зустрічають кораблі, / Плетуть морські вузли (не в'яжуть лика)* (Федорак: 131); *І сірим його обличчям / стікають брунатні сльози* (Жадан: 131). Нарешті, поєднання власне кологативної та емотивної семантики завдяки накладанню, контамінації сем 'брудний' і 'безрадісний' в семантичній структурі епітета *чорний* (СУМ XI: 354), а також зниженість номінації *баюра* «велика, глибока калюжа» (СУМ I: 116) розкривають сутність такого стану страждання, який не очищує ліричного героя, не приводить до катарсису, а навпаки, забруднює, плямує його. Пор.: *Червоно-зелений листок / Ще тягне суху павутину / У чорну баюру сльози* (Кухарук: 105).

Цілісність текстового розгортання лексико-семантичної парадигми «сльози» доповнюють образи, об'єднані семантикою «плач», «ридання». Природно, що більшість епітетних і метафоричних сполук із домінантною семою 'плач' мають негативну конотацію, оскільки об'єктивно пов'язані з вербалізацією мотивів муки, болю, страждання, образи тощо: *і бачиш там мимоволі [...] як загортаю вогнище — як душуся від плачу / і забуваю вірші солоніші солі* (Махно: 59).

Знакові текстові актуалізатори інтенсивності людського страждання — поетичний зворот *дико плакати* (містить обставину міри і ступеня вияву експресивності *дико*), градаційно-протиставна метафора *не плакати* — *вити*, тавтологічна фразеосполука *ридма ридати* «дуже голосно плакати, схлипуючи й захлинаючись сльозами» (СУМ VIII: 532). Пор.: *Терня ночі згрібаю руками, / холодіючі зорі над снами, / і вітрами, / вітрами, / вітрами / дико плачу на межах світів* (Ромен: 111); *Такими довгими роками / сама собі могилу рию... / Що? Ні, я не плачу! / Я — вию!* (Сітало: 72); *Жінка чорнява ридає ридма. / Юрби яскраві труться боками / Перед ареною, там, де кориди, / Де починається бій із биками* (Савка: 74). Експресію образного вислову також посилює уведення в контекст обставини зі значенням міри вияву ознаки: *Сиджу і плачу, аж німіють стіни. / Ще не ридало серце так жіноче* (Рутецька: 36).

До лексико-семантичної парадигми «плач» зараховуємо також багатоконпонентну й семантично ускладнену природоморфну метафору: *Ще й нині / метелики плачу / кидаються з темряви / твого тіла на ліхтарі / очей і їхній попіл / сльозами стікає / по обличчю* (Жадан: 38).

Отже, емотив *сльози* є продуктивним засобом описово-зображального й експресивно-оцінного портретування людини. У сучасній українській поезії це «не тільки метонімічний вияв семантики ‘людина, що плаче’, а й активний смислотвірний компонент метафоричних структур» [18]. Мовоописи зовнішнього портрета людини у парадигмі з лексико-семантичним центром «сльози» епізодичні. Основний її сегмент становить мікропарадигма психоемоційного портретування. Передусім це характеристики із змістовітвірними семами ‘розмір’, ‘важкість’ і ‘температура’. Усі проаналізовані контексти об’єднані інтегральним значенням «душевний біль», «страждання». Цю тенденцію підтверджують компоненти образних парадигматичних рядів *сльози* → *прикраса* і *сльози* → *зброя*. Оцінний аспект образів парадигми із лексико-семантичним центром «сльози» засвідчує коливання стилістичної оцінки від позитивної до негативної.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

СУМ — Словник української мови: в 11 т. Київ, 1970 — 1980.

ФСУМ — Фразеологічний словник української мови: у 2 кн. Київ, 1999.

УМ 2000 — Українська мова: енциклопедія. Київ, 2000.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрухович Ю.І. Екзотичні птахи і рослини з додатком «Індія». Івано-Франківськ, 2002.
2. Андрухович Ю.І. Небо і площі. Київ, 1985.
3. Доній Т.М., Лисенко Ю.В. (упорядники). Антологія альтернативної української поезії зміни епох: друга половина 80-х — початок 90-х років. Харків, 2001.
4. Бондар А.В. Істина і мед. Одеса, 2001.
5. Бурковська Ю.В. Опісля скриптуму. Суми, 2003.
6. Жадан С.В. Цитатник: (вірші для коханок і коханців). Київ, 1995.
7. Кіяновська М.Я. Дещо щоденне. Київ, 2008.
8. Махно В.І. Плавник риби: поезії. Івано-Франківськ, 2002.

9. Москалець К.В. Нічні пастухи буття. Львів, 2001.
10. Пантюк С.Д. Храм характерників. Чернівці, 1995.
11. Римарук І.М. Упродовж снігопаду. Київ, 1988.
12. Ромен Л.В. Білий лебідь — лебідь Чорний: волхвема. Суми, 2005.
13. Рутецька О.В. Великдень. Київ, 1997.
14. Савка М.О. Малюнки на камені. Київ, 1998.
15. Столбін О.П. (упорядник). Слобожанщина: альманах літераторів Сумщини. Випуск 8. Суми, 2002.
16. Ставицька Л.О. Мовні засоби вираження наскрізного образу як елемента індивідуальної естетичної системи. *Семасіологія і словотвір. Збірник наукових праць*. Київ, 1989. С. 98 — 102.
17. Сюта Г.М. Лінгвосвіт поезії авторів Нью-Йоркської групи. Київ, 2010.
18. Сюта Г.М. Цитатний тезаурус української поетичної мови ХХ століття. Київ, 2017.
19. Федорак Н.Л. Сад божественних комах. Івано-Франківськ, 2004.

LEGEND

- СУМ — Dictionary of the Ukrainian language: in 11 vol. (1970 — 1980). Kyiv: Naukova dumka (in Ukr.).
- ФСУМ — Phraseological dictionary of the Ukrainian language: in 2 vol. (1999). Kyiv: Naukova dumka (in Ukr.).
- УМ 2000 — Ukrainian Language: Encyclopaedia. (2000). Kyiv: Ukr. entsyklopediia (in Ukr.).

REFERENCES

1. Andrukhovych, Yu.I. (2002). Exotic birds and plants with the addendum “India”. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV (in Ukr.).
2. Andrukhovych, Yu.I. (1985). Sky and squares: verses. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV (in Ukr.).
3. Donii, T.M., Lysenko, Yu.V. (Compilers) (2001). Anthology of the alternative Ukrainian poetry of the epoch change: second half of 80th — the beginning of 90th. Kharkiv: Maidan (in Ukr.).
4. Bondar, A.V. (2001). Truth and honey: verses. Odesa: Astroprynt (in Ukr.).
5. Burkovska, Yu.V. (2003). Postscript: verses. Sumy: Sobor (in Ukr.).
6. Zhadan, S.V. (1995). Quotation book: (verses for the mistresses and lovers). Kyiv: Smoloskyp (in Ukr.).
7. Kiiianovska, M.Ya. (2008). Something daily: collection of verses. Kyiv: Fakt (in Ukr.).
8. Makhno, V.I. (2002). Fish’s fin. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV (in Ukr.).
9. Moskalets, K.V. (2001). Night shepherds of existence. Lviv: Kalvariia (in Ukr.).
10. Pantiuk, S.D. (1995). Temple of the sorcerers. Chernivtsi: Chas (in Ukr.).
11. Rymaruk, I.M. (1988). During the snowfall: verses. Kyiv: Molod (in Ukr.).
12. Romen, L.V. (2005). White swan — black swan: wizard poem. Sumy: VVP “Mriia-1” LTD (in Ukr.).
13. Rutetska, O.V. (1997). Easter: verses. Kyiv: Rada (in Ukr.).
14. Savka, M.O. (1998). Picture on the stone: verses. Kyiv: Smoloskyp (in Ukr.).
15. Stolbin, O.P. (Compiler) (2002). Slobozhanshchyna: almanac of the Sumy region writers. Issue 8. Sumy (in Ukr.).
16. Stavytska, L.O. (1989). Lingual means of cross-cutting image expression as the element of the individual poetic system. *Semasiology and word building. Collection of scientific works*. P. 98 — 102. Kyiv (in Ukr.).
17. Siuta, H.M. (2010). Lingual world of the New-York Group authors’ poetry. Kyiv: Dmytro Buraho Publishing House (in Ukr.).
18. Siuta, H.M. (2017) Quotation thesaurus of the Ukrainian poetic language of the XX th century. Kyiv (in Ukr.).
19. Fedorak, N.L. (2004). Garden of the divine insects: selected writings. Ivano-Frankivsk: Lileia — NV (in Ukr.).

Статтю отримано 01.04.2019

H.V. Diadchenko

Sumy State University, Sumy

EMOTIONAL NOMINATION TEARS IN THE UKRAINIAN POETIC TEXTS
OF THE END OF XXTH — THE BEGINNING OF XXIST CENTURIES

In the article the development of imaginative paradigm with the lexical and semantic center “tears” in the language of modern Ukrainian poetry of the end of XXth — the beginning of XXIst centuries is observed. The poetic creative work of the end of XXth — beginning of the XXIth centuries is marked by the traditional and innovative approaches uniting. Its major principles are creative liberty, stylistic eclectics, imaginative and lingual relaxedness which may grow to the anti-poetics of artistic script, aesthetic relativity, creative destruction, etc.

Modern authors’ turning to the stylistic heterogeneous artistic means is brightly illustrated in the process of imaginative paradigm with the lexical and semantic center “tears” artistic modelling. So, in the article the development of latter in the language of modern Ukrainian poetry of the end of XXth — the beginning of XXIst centuries is observed. The author convinces that emotional nomination “tears” is a productive medium of imaginative and illustrative as well as expressive and evaluative man’s portrayal.

In the article the basic tendencies of external (occasional) as well as psychological and emotional portrayal of a contemporary person are also traced. The imaginative structures of the “external portrayal” micro paradigm inside the paradigm been analyzed are sporadic. They first of all testify phenomenon of semantic shift: physical feelings (optic and taste) are been associated with the person’s psychic sphere.

The basic segment of the imaginative paradigm with the lexical and semantic center “tears” is presented by the micro paradigm devoted to the psychic and emotional portrayal. Firstly these are the characteristics with the ‘size’, ‘heaviness’ and ‘temperature’ meaning modelling semes. Person’s hard feelings and psychological states are mostly modelled through the micro images with the dominant seme ‘heaviness’. Through the antonymic images “laugh” — “tears” context cohesion oxymoron structures meaning the contradictory, emotionally charged psychological states of certain person are created.

All the contexts analyzed are united with the integrative meaning of the soul pain and suffer. Such tendency is proved with the components of the imaginative paradigmatic rows **tears** → **jewelry** and **tears** → **weapon**. First one testifies the influence of the folk tradition to the modern poets’ lingual creativity, another one can be observed as a signal of the modern authors’ stylistic search. The integral semantics for the majority of the imaginative structures analyzed is meaning of soul pain and suffering. The evaluative aspect of the images which are the components of the paradigm with the noun “tears” as lexical and semantic center testifies the stylistic appraisal change from the positive to negative one.

Keywords: *imaginative paradigm, lexical and semantic center, external portrayal, psychological and emotional portrayal, imaginative paradigmatic line, evaluativity.*